

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

BARBARA BRNOT

**Primerjava nebesednih prvin pri govornih in voditeljih v
oddaji Odmevi**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

BARBARA BRNOT

**Primerjava nebesednih prvin pri govorcih in voditeljih v
oddaji Odmevi**

Diplomsko delo

Mentor:izr. prof. dr. Hotimir Tivadar

Univerzitetni študijski program prve
stopnje: Slovenistika enopredmetno

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se izr. prof. dr. Hotimirju Tivadarju, da me je sprejel pod svoje mentorstvo in mi z navodili in usmeritvami pomagal pri dosegu končnega cilja. Hvala tudi družini in fantu za vso spodbudo in razumevanje ter kolegici Tjaši za jezikovni pregled diplomske naloge.

Izvleček

Primerjava nebesednih prvin pri govornikih in voditeljih v oddaji Odmevi

Nebesedne prvine so pomemben element našega komuniciranja z drugimi, v katerem sodelujemo izmenično vsi kot oddajniki in sprejemniki. Komuniciranje je osnovni dejavnik človekovega razvoja in je aktivnost, ki je za vse nas življenjsko pomembna, odgovorna, neponovljiva in neizogibna. Osnova za uspešno komuniciranje je stoddostno poslušanje, ki je znak upoštevanja in spoštovanja drugih, in pomeni, da zaznavamo spremembe pri drugih ljudeh, da znamo brati izraze obraza, gibe dlani, rok ... tj. govoro telesa. Le-ta ni nikoli zlagana, saj je odmev naših misli, čustev, odziv na naše počutje med sogovorniki, odziv na njihove besede, na situacijo, v kateri smo. K nebesednim prvinam komunikacije štejemo vedenje telesa, mimiko, očesni stik, govor, gestikulacijo, zunanje okoliščine med sporazumevanjem itd. Pomembni komponenti pri prepričljivem javnem nastopu pa sta tudi samozavestna drža telesa in urejena zunanost. Govorec mora izžarevati pozitivno energijo, saj le-ta vodi k bogatejši, lepši in uspešnejši komunikaciji.

Ključne besede: nebesedne prvine, komunikacija, mediji, javno govorno nastopanje, oddaja Odmevi

Abstract

Comparison of non-verbal elements at speakers and presenters television show Odmevi

Non-verbal elements are important component of our communication with others, in which all participate alternately as transmitters and receivers. Communication is a basic factor in human development and vitally important, responsible, non-recurring, inevitable activity. Basis of successful communication is one hundred percent listening, which is a sign of consideration and respect of others, and it means to detect changes in other people, that we know, how to read facial expressions, movements of the hands, arms ... body language. It is never false, because it is the echo of our thoughts, feelings, response to our well-being among other people, response to their words, in a situation where we are in. The non-verbal elements of communication are considered to be the behavior of the body, facial expressions, eye contact, speech, gestures, external circumstances during the communication ... Important components in convincing public performance are also confident posture and settled exterior. The presenter must radiate positive energy, which leads to a richer, more beautiful and more successful communication.

Keywords: Non-verbal elements, communication, media, public speaking, television show Odmevi

KAZALO VSEBINE

1 Uvod.....	7
2 Razvoj govornih medijev na Slovenskem in začetki Televizije Slovenija	8
3 Medijski govor	10
4 Šolanje in tipi govorcev v medijih	12
4.1 Izobraževalno središče RTV Slovenija.....	13
4.2 Pop akademija.....	13
4.3 Šola retorike.....	14
4.4 Glotta Nova.....	14
5 Bonton v povezavi z mediji.....	15
5.1 Sodobno komuniciranje	16
6 Nebesedna komunikacija.....	17
6.1 Vidiki nebesedne komunikacije – predvsem z vidika javnega nastopanja.....	18
6.1.1 Zvočni izraz (vokalna ekspresija)	18
6.1.2 Telesna drža	18
6.1.3 Govorica oči.....	19
6.1.4 Govorica rok	19
6.1.5 Zunanji videz	21
7 Oddaja Odmevi	22
7.1 Scenografska podoba oddaje	22
7.2 Vloga gostov v studiu	23
8 S. B. in R. P. kot voditelja oddaje Odmevi	23
8.1 Voditelj S. B.	24
8.1.1 Analiza gostov v studiu in voditeljev odnos do sogovorcev.....	27
8.2 Voditeljica dr. R. P.	32
8.2.1 Analiza gostov v studiu in voditeljčin odnos do sogovorcev	35
9 Primerjava analiziranih voditeljev oddaje.....	40
10 Razprava o nebesednih prvinah, ki se pojavljajo pri analiziranih govornikih in voditeljih ...	42
11 Povzetek	44
12 Viri	46
13 Literatura	46

KAZALO SLIK

Slika 1: Voditelj S. B.....	24
Slika 2: Kretnja »uperjenega prsta« in »dodatnega pojasnila« pri voditelju.....	26
Slika 3: Premikanje tehnične opreme na mizi	26
Slika 4: Resnost voditelja pred kamero	27
Slika 5: Pogovor z gostom, ki ni v studiu	28
Slika 6: Položaj »pokvarjene zadrge« pri levem govorniku.....	28
Slika 7: Kretnja »navzgor obrnjene dlani«.....	29
Slika 8: Kretnja »roke v žepu«.....	29
Slika 9: Kretnja »prekrižane roke« pri S. B. in kretnja »dodatnega pojasnila« pri govorniku....	30
Slika 10: Pogled navzdol in kretnja »dodatnega pojasnila« pri M. C.	31
Slika 11: Privzdignjena glava in pogled navzdol k sogovorniku	31
Slika 12: Voditeljica R. P.....	32
Slika 13: Kretnja »sklenjenih rok« pri R. P.	33
Slika 14: Kretnje »dodatnega pojasnila«.....	34
Slika 15: Kretnja »krogec s palcem in kazalcem«	35
Slika 16: Nenaravna telesna drža	36
Slika 17: Gostja gleda v kamero in nagovarja gledalce	36
Slika 18: Otroški pogled in zasanjanost pri J. V.	37
Slika 19: Gost z mimiko obraza poskuša prikazati čim bolj zanimive odgovore, voditeljica pa ga pri tem pozorno posluša.....	38
Slika 20: »Račja glava« pri M. L.	39
Slika 21: Primer netekmovalnega simultane govora	39

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava voditeljev oddaje.....	40
---	----

1 UVOD

V diplomski nalogi se bom ukvarjala z analizo nebesednih prvin pri govorcih in voditeljih v oddaji Odmevi. Najprej bom nekaj besed namenila razvoju govornih medijev na Slovenskem in začetku Televizije Slovenija, nato pa se bom posvetila teoretični podlagi za omenjeno analizo. Pisala bom o medijskem govoru, o njegovem spreminjanju skozi zgodovino, o vlogi novinarjev in voditeljev oddaj. V prvih desetletjih je bila večina radijskega programa lektoriranega, branega in vnaprej pisno pripravljenega, danes pa je vse manj kontroliranega (nebranega) govora, saj se v večini kontaktnih oddaj v elektronskih medijih uveljavlja spontani govor, ki včasih daje vtis nepripravljenosti. Posamezniki, ki si želijo pridobiti znanja s področja javnega nastopanja, lahko izbirajo med različnimi šolami in tečaji retorike in javnega govornega nastopanja, zaposleni na RTV Slovenija pa se izobražujejo v Izobraževalnem središču RTV Slovenija.

Osrednji del diplomske naloge bo predstavitev nebesednih prvin, ki so pomembne tako pri vsakodnevem komuniciranju kot tudi pri javnem govornem nastopanju (mediji, konference, sestanki ...). Pozornost bom posvetila vsem sestavnim delom nebesedne komunikacije: vedenju telesa, mimiki, očesnemu stiku, gestikulaciji, rokovanju in govorici rok, oblačenju ter vedenju v prostoru (intimno, osebno, družbeno območje telesne razdalje).

Pisala bom tudi o scenografski podobi oddaje Odmevi in o vlogi gostov v studiu, saj le-ti predstavljajo pomemben del oddaje. Pri analizi se bom osredotočila na voditelja S. B. in R. P. Iz RTV video arhiva si bom izbrala po tri posnetke oddaj vsakega voditelja, poleg njih pa bom na kratko analizirala tudi goste oz. govorce, ki jih omenjena voditelja gostita v studiu. Na koncu bom s pomočjo tabele oba voditelja tudi primerjala ter izpostavila razlike in podobnosti pri vodenju oddaje in v odnosu do sogovorcev. V poglavju Razprava o nebesednih prvinah pri analiziranih govorcih in voditeljih pa bom teoretično predstavila in razložila vse kretnje, ki jih uporabljajo osebe v analiziranih oddajah.

2 RAZVOJ GOVORJENIH MEDIJEV NA SLOVENSKEM IN ZAČETKI TELEVIZIJE SLOVENIJA

Pri razvoju govornih medijev je imel veliko vlogo radio, ki se je razvil pred televizijo. O začetkih radia na Slovenskem piše Tivadar v delu *Govorjena podoba slovenskega knjižnega jezika – pravorečni vidik* (2003: 40–41). Za začetnika šteje Marija Osano¹, ki je prvi poskusno oddajal že leta 1925, poskusno oddajanje Radia Ljubljana pa se je začelo 1. septembra 1928, od 28. oktobra 1928 je potekal redni program. Na začetku se je torej imenoval Radio Ljubljana, v Radio Slovenija se je preimenoval šele z nastajanjem države, ko je postal tudi državni radio (1991) v sklopu javnega zavoda Radiotelevizije Slovenija.

Enciklopedija Slovenije (1999) televizijo definira kot množični elektronski medij za širjenje informacij, izobraževanja, kulturno-umetniških ter razvedrilnih vsebin, ki temelji na sočasnem prenosu zvoka in slike na daljavo. Razvijati se je začela po 1. svetovni vojni, skoraj istočasno z razvojem radia. Leta 1932 je V. K. Zworykin razvil in predstavil elektronsko televizijo, ki se je uveljavila po vsem svetu. Prve televizijske oddaje so začele redno oddajati v Veliki Britaniji, Nemčiji, Franciji in ZDA (Enciklopedija Slovenije 1999, 13. zv.: 218). Radio je z nastankom televizije in ostalih elektronskih medijev (interneta) izgubil mnogo poslušalcev, obenem pa se je njegova vloga precej spremenila – ni več edini »prenosnik« informacij, znanja, novosti, zabave, lahko pa je prvi in najzvestejši spremljevalec človekovega delovanja in dela (Tivadar 2003: 40). Večina ljudi namreč posluša radio na poti v službo, šolo ali na počitnice. V prvi vrsti je namenjen sproščanju in poslušanju glasbe. Večina radijskih postaj v Sloveniji predvaja popularno glasbo, saj se s tem najbolj približajo poslušalcu. Radio Slovenija pa je usmerjen k informativnemu programu in izobraževanju poslušalcev. Poleg informativnih oddaj in popularne glasbe je na radiu mogoče zaslediti tudi veliko reklam, kar je pogojeno z oglaševanjem in s spreminjanjem družbe, ki postaja čedalje bolj moderna. Na začetku oddajanja je bil radio najbolj poslušan medij, kmalu pa ga je izrinila televizija, ki je postala vplivnejša. Kljub temu pa bo radio vedno ostal primaren medij, saj ima

¹ Trst, 18. 6. 1880–Ljubljana, 10. 12. 1985. Elektrotehnik, začetnik izobraževanja in raziskovalnega dela na področju šibkega toka (telekomunikacij). Ukvarjal se je tudi s polaganjem in meritvami podmorskih telekomunikacijskih kablov v Jadranskem morju. V letih 1922–32 je uvedel in organiziral radiotelegrafsko in radiotelefonsko omrežje za postaje Beograd, Zagreb, Ljubljana in Skopje. Leta 1932 je projektiral in vodil gradnjo oddajnika ljubljanske radijske postaje v Domžalah, ki je deloval do nemškega bombardiranja 1941. leta (glej Enciklopedija Slovenije 1994, 8 zv.: 184).

veliko prednost pred televizijo – dodano vrednost mu daje glasba, ki je na televiziji ne zasledimo, razen na posameznih televizijskih postajah.²

Začetek delovanja Televizije Ljubljana sega v leto 1957, ko je bil v okviru mednarodnega sejma elektronike oddajan prvi javni poskusni televizijski program. Ustanovljena je bila leta 1959 kot Televizija Ljubljana in je delovala kot programska enota javnega zavoda RTV Ljubljana, leta 1990 pa je bila preimenovana v Televizija Slovenija (glej Enciklopedija Slovenije 1999, 13. zv.: 221). Je javna, neprofitna organizacija, ki opravlja radijsko in televizijsko dejavnost ter druge dejavnosti, skladno z Zakonom o RTV Slovenija (ZRTVS; Uradni list RS, št. 96/2005). Pripravlja dva nacionalna televizijska programa (TV SLO 1 in TV SLO 2), regionalna televizijska programa (Televizija Koper - Capodistria in Televizija Maribor), televizijska programa za avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost, tri nacionalne radijske programe (1. program, 2. program - Val 202 in 3. program - program ARS), regionalna radijska programa (Radio Koper in Radio Maribor) in radijski program za tujo javnost (Radio Slovenia International - Radio Si). V njenem sklopu delujeta tudi Radio Capodistria ter MMR - Pomurski madžarski radio s programi za avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost v Sloveniji. Televizija Slovenija pripravlja tudi radijske in televizijske oddaje za romsko etnično skupnost, radijske in televizijske programe za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah ter za slovenske izseljence in zdomce. Ima tudi posebni nacionalni televizijski program, namenjen neposrednim prenosom in predvajanju posnetkov sej Državnega zbora Republike Slovenije in njegovih delovnih teles (TV SLO 3), postopoma pa televizijska produkcija prehaja tudi v tehnologijo visoke ločljivosti (HDTV). RTV Slovenija se širi tudi z razvojem Multimedijskega centra, v katerem nastajajo teletekst, spletne strani z avdio in video arhivom, mobilni portal ter trije infokanali (otroški, zabavni in informativni) (RTV Slovenija v besedi in sliki; <http://www.rtv slo.si/>).

Do začetka devetdesetih let je bila RTV Slovenija osrednji televizijski medij in je to vlogo poskušala obdržati tudi po nastanku komercialnih televizijskih postaj. Povečala je obseg razvedrilnih in športnih oddaj ter hkrati zmanjševala »resnejši« program (glej Enciklopedija Slovenije 1999, 13. zv.: 223).

² O tem sem pisala tudi v seminarski nalogi *Med bontonom in pravorečjem – seminarska naloga pri predmetu Javno govorno nastopanje* (2014).

3 MEDIJSKI GOVOR

Pri utemeljevanju knjižnega jezika so imeli pomembno vlogo mediji, najprej pisni (*Novice, Slovenija, Slovenski narod ...*), nato pa še govornjeni – radio in televizija. Slovenski govor se je v širši javnosti razširil prav z razvojem radia na začetku 20. stoletja, proti koncu 20. in na začetku 21. stoletja pa je govornomedijsko najvplivnejša televizija (vse po Tivadar 2008: 27). Skozi zgodovino se je v slovenskem jezikoslovju pogosto izhajalo iz jezikovnega čuta, še posebej pri pravorečnih vprašanjih. V okviru prestižnosti knjižnega izraza so iskali neke vrste jezikovni vzor, premalo pa so upoštevali vpliv govorcev in razvoj jezika (Tivadar 2004: 439). Cvetka Šeruga Prek in Emica Antončič v delu *Slovenska zborna izreka* (2004) opozarjata, da pravilno zborna izreka spontano in sproščeno danes obvlada le malo ljudi in da se zborna izreka kaže kot svojevrsten elističen, prestižen govor.

Delo napovedovalcev na radiu je bilo sprva zaupano slavistom, ki so poleg programskega dela skrbeli za ustrezen govor (Tivadar 2003: 40–41). V prvih desetletjih je bila večina radijskega programa lektoriranega, branega in vnaprej pisno pripravljenega. Z nastankom televizije na Slovenskem in rednim programom s televizijskim dnevnikom v slovenščini se je veliko prej zvestih poslušalcev preselilo k mediju za zabavo. Radio je še vedno ohranil prednost prvega, čeprav se je tudi televizija v zadnjem času temu zelo približala. Sčasoma se je radijski jezik začel približevati govornjemu – pomemben mejnik je začetek oddajanja oddaje Val 202 na drugem programu takratnega Radia Ljubljana. V ospredje so prihajali aktualni dogodki v živo, kar je privedlo do določene sproščenosti v govoru. Položaj napovedovalcev se je začel spreminjati, saj so postali del radijskega programa in ne edini govornik (vse po Tivadar 2008: 27–28). Morali so se umikati novinarjem, saj uglajen, kontroliran govor ni bil več vrednota. Zaradi večje liberalizacije, vključevanja novinarjev v program neposredno s prizorišča, so imeli napovedovalci dve možnosti: »zvezdniški model« ali pa dopolnjevanje z novinarji in dodatno delo tudi na televiziji pri izrazito branih oddajah. Takrat so se napovedovalci odločili za drugo možnost. Spikerji tako sedaj berejo razna besedila, na programu pa moderirajo, povezujejo. V poročilih imajo glavno besedo novinarji, napovedovalci pa prevzemajo neavtorska besedila. Voditelj, ki je novinar, oblikuje oddajo skupaj z dvema napovedovalcema (ponavadi moškim in žensko), v oddajo se vključujejo dopisniki in komentatorji določenih področij, pogosti so tudi govorni izseki znanih osebnosti (vse po Tivadar 2003: 48).

Danes je v slovenskih medijih vse manj kontroliranega (nebranega) govora, saj se v večini kontaktnih oddaj v elektronskih medijih – intervjuji, izjave v živo, soočenja na radiu in televiziji – uveljavlja t. i. spontani govor, ki pa včasih daje vtis nepripravljenosti.³ Pojavlja se tudi klepetnost, ki jo s kramljanjem in komentiranjem aktualnih dogodkov spodbujajo voditelji večernih poročil. To je opazno predvsem v oddaji 24 ur pri prehajanju od informativnih novic k Športu. Na nacionalni televiziji pa je kramljanje opazno le na koncu, tik pred zaključkom TV-Dnevnika pri napovedniku Odmevov (vse po Tivadar 2011: 489–490). Pri predstavnikih mlajše generacije v medijih se pojavljajo tudi težnje po samovoljnem sproščanju in opuščanju veljavnih pravil z izgovorom, da mora biti jezik živ in aktualen, ne pa ukleščen v neka neživljenjska pravila, zato ga moramo nujno »sprostiti«. S tem lahko povežemo tudi vsesplošno komercializacijo, ki ni naklonjena sistematični skrbi za jezik. V založbah je za jezikovne preglede knjig vse manj časa in denarja, med radijskimi in televizijskimi oddajami pa doživljamo pravo poplavo komercializacije, ki ji ni kaj dosti mar za jezikovno pravilnost (Šeruga Prek, Antončič 2004: 12–13).

Voditelji so za gledalce neke vrste vzor, model.⁴ Zato njihov način govora posnemajo tudi drugi govorci. Voditelj večernih novic ne govori spontano, ampak se mora za svoj javni nastop pripraviti in ob pomoči »TV-bobna« bere, z gledanjem v kamero pa daje vtis zaupanja in verodostojnosti (Tivadar 2011: 490). Prav to omogoča razširjena raba tehničnih pripomočkov, kot so prozorni LCD-ekrani, »bobnen«, dlančniki itd. (prav tam 492).

Medijski govor je torej vsekakor pomemben del knjižne norme, saj voditelj kot osebnost združuje tako vlogo medijske osebnosti, obenem pa se z vprašanji postavlja tudi v vlogo gledalca, še bolj pa s kramljanjem s kolegi in gosti (vse po Tivadar 2008: 95).

³ Kategoriji govora na podlagi opornih točk in prostega govora brez zapisa, a z miselno pripravo, spadata med nebrani govor, ki ni več neposredno povezan s pisno predlogo. Tak govor je prisoten zlasti na televiziji, pri oddajah v studiih brez »pisarniških miz« in »bobnov« (Omizje, Polnočni klub, Odmevi ...). Zabavne oddaje, kot so na primer Slovenski pozdrav, Moj dragi zmore pa so pripravljene z generalko, celovito vajo pred snemanjem v živo. Pri tovrstnem govoru je več narečne zaznamovanosti govorcev, raba besed je manj predvidena – pogovorne oblike, fonetične posebnosti (redukcija samoglasnikov, narečna intonacija) (vse po Tivadar 2011: 493).

⁴ Cvetka Šeruga Prek in Emica Antončič v delu *Slovenska zborna izreka* (2004) pišeta, da se v zadnjem času vse bolj uveljavljajo površinski in zelo dvomljivi kriteriji o tem, kdo je dober govorec: tisti, ki ima prijeten glas, ki lahko govori zelo hitro, ne da bi se zataknil, ki se velikokrat pojavlja v medijih (predvsem na televiziji), ki daje vtis prepričljivosti, je simpatičen in prijetnega videza.

4 ŠOLANJE IN TIPI GOVORCEV V MEDIJIH

Za vse posameznike, ki želijo pridobiti znanja s področja javnega nastopanja, je v Sloveniji dobro poskrbljeno, saj lahko izbirajo med različnimi šolami in tečaji retorike ter javnega govornega nastopanja. Simona Rutar v diplomskem delu *Pregled izobraževanja govorcev v medijih (RTV Slovenija vs. retorične šole)* omenja naslednje retorične šole in tečaje retorike, ki jih najdemo v okolici Ljubljane:

- Šola retorike Ane Aleksandre Zupančič in Zdravka Zupančiča,
- Glotta Nova (Center za novo znanje),
- Povej naGlas (Šola za javno nastopanje, retoriko in komunikacijo),
- Mars Venus: Tečaj in trening retorike in komunikacije, s kančkom bontona in poslovne podobe,
- Zavod ŠOLT: Mala vrata retorike – začetni tečaj,
- Jezikovna šola Lingula: Mala šola retorike ...

Tivadar (2003: 57–58) pa se ukvarja predvsem s šolo govora na Radiu Slovenija, s katero je v 60. letih pričela Ana Mlakar, njena naslednica in učenka pa je bila Ajda Kalan. Namen šole je govorno usposobiti govorce za nastop pred mikrofonom, v prvi vrsti za govor na nacionalnem radiu in televiziji, obenem pa tudi za posamezne nekomercialne radijske postaje. Govorci, ki želijo vstopiti v šolo, morajo na začetku opraviti govorni preizkus, kjer lektorice ocenijo njihove govorne značilnosti – narečne značilnosti, ustreznost tempa govora, artikulacijo posameznih fonemov ipd., ki so podlaga za njihovo razvrstitev v ustrezen tip izobraževanja.

Izobraževanje poteka v dveh smereh:

- a) Teoretično-praktični del pri lektorica govora, kjer se govorce skupaj z vajami seznanijo s teoretičnimi pravorečnimi osnovami knjižnega jezika, naučijo se uporabljati osnovne priročnike.
- b) Izpopolnjevanje govorne tehnike in ustreznega členjenja besedila pri profesionalnih govorcih. V tem delu praktično uporabijo in preizkusijo teoretično znanje ter popravljajo

določene pravorečne pomanjkljivosti, čeprav profesionalni govorci večinoma niso slovenisti oz. jezikoslovci.

Spričevala, ki jih dobijo po opravljeni končni avdiciji, in s tem je povezana zahtevnost tečaja, ki je individualno prilagojen, se delijo na tri dele: za novinarja (lažje vaje zaradi manjših sposobnosti, lahko bere le krajša in samostojno pripravljena besedila), za profesionalnega govornika oz. napovedovalca (najzahtevnejše vaje s poudarkom na branem govoru), za novinarja voditelja (zahtevnejše vaje s poudarkom na vodenju oddaj). Profesionalni govorci se najdlje izobražujejo, lahko imajo več vmesnih avdicij, njihovo obnavljanje znanja poteka ves čas, pa tudi sami soustvarjajo normo (vse po Tivadar 2003: 57–58).

Šola govora ima tudi priznana televizijska in radijska voditeljica Ida Baš. Organizira izobraževanja s področja retorike, komuniciranja, nastopanja na radiu in televiziji in poznavanje različnih pravopisnih priročnikov, kot sta Slovar slovenskega knjižnega jezika ter Slovenski pravopis (Šola za govor: <http://www.bas-mb.si/>).

4.1 IZOBRAŽEVALNO SREDIŠČE RTV SLOVENIJA

Izobraževalno središče RTV Slovenija je v okviru javne nacionalne RTV začelo delovati leta 2003, dve leti kasneje pa je bilo tudi formalno ustanovljeno. Njegov glavni namen je izobraževanje in usposabljanje posameznikov v motivirane ter samozavestne ustvarjalce radijskih, televizijskih in novih medijskih programov, sposobne soočanja z izzivi hitro spreminjajočega družbenega, kulturnega ter medijskega okolja. Izobražujejo že zaposlene na RTV Slovenija in tudi tiste, ki mednje šele vstopajo. Del svoje dejavnosti pa namenjajo tudi zunanjim udeležencem (vse po Rutar 2012: 10).

4.2 POP AKADEMIJA

Pop akademija, šola novinarstva in produkcije v elektronskih medijih, se je razvila v okviru znane medijske hiše PRO PLUS. Slušatelje izobražujejo na najrazličnejših področjih in jim posredujejo široko paleto znanj, ki so potrebna za javno nastopanje. Nastopanje na televiziji (Zgonc), nastop novinarja pred kamero (Perman), televizijsko novinarstvo, spletno novinarstvo, TV-montaže in snemanje, to je le nekaj področij, s katerimi se ukvarja Pop akademija. Najbolj relevantno je predavanje nastopanje na televiziji, ki ga vodi voditeljica oddaje 24 ur, Darja Zgonc. Slušatelji spoznajo osnovne zakonitosti govorjenja na televiziji, obvladajo delo pred kamero, spoznajo metode za pripravo na nastopanje na televiziji. Pop akademija letos gosti že sedmo generacijo slušateljev, ki si želijo teoretična in praktična

znanja najbolj gledanega programa v Sloveniji pridobiti od priznanih in izkušenih strokovnjakov na tem področju⁵ (povzeto po spletni strani Pop akademije: <http://akademija.24ur.com/>).

4.3 ŠOLA RETORIKE

Šola retorike (povzeto po spletni strani: <http://www.sola-retorike.si/>) deluje v Ljubljani, pod vodstvom Ane Aleksandre Zupančič in Zdravka Zupančiča. Prirejajo poletno šolo retorike oz. predpoletno vadbo javnega govorjenja in nastopanja, II. letnik retorike in seminarje za podjetja in druge ustanove. Njihovi glavni cilji so:

- Kako zgraditi svoj pristni govorni slog?
- Kako postati verodostojen govorec?
- Kako obvladovati strah pred izpostavitvijo?
- Kako pritegniti pozornost poslušalcev?
- Kako se znebiti mašil?

Vsak študent pripravi eno učno uro, izvaja seminar ali poslovno predstavitev, predava, vodi sestanek, izvaja televizijske in radijske pogovore ali vodi vaje. Na koncu vseh srečanj poteka tekmovanje v prepričljivosti govorjenja in nastopanja. Udeleženci s tem opravijo zrelostni retorični izpit.

4.4 GLOTTA NOVA⁶

Glotta Nova je zasebni mednarodni izobraževalni trening center za odrasle. Glavni namen je izobraževanje in usposabljanje z visoko dodano vrednostjo lastnega znanja in inovativnosti. Ponujajo tečaje retorike na treh ravneh:

- tečaj Retorika I (moč besed in karizme) je namenjen poslovnežem, strokovnjakom predavateljem in drugim, ki veliko nastopajo, pa tudi študentom ter tistim, ki na pot govorništva in javnega nastopanja šele stopajo,

⁵ Idejo o Pop akademiji je televizija PRO PLUS prevzela od Janeza Lombergarja, nekdanjega direktorja RTV Slovenija, ki je bil tudi eden od pobudnikov Izobraževalnega središča RTV Slovenija.

⁶ Povzeto po: <http://www.glottanova.si/>

- tečaj Retorika II (tehnike prepričevanja in argumentiranja) je namenjen tistim, ki si želijo nadgraditi veščine z Retorike I, tistim, ki želijo nastopati še bolj sproščeno, samozavestno in prepričljivo,
- tečaj Retorika III (retorična odličnost) je namenjen posameznikom, ki želijo v nastop vključiti elemente sodobnih pristopov, kot so mentorstvo (coaching), moderiranje, uravnavanje dinamike skupine ipd.

5 BONTON V POVEZAVI Z MEDIJI⁷

Poleg upoštevanja knjižnega jezika, ki v medijih čedalje bolj izginja, so pomembne tudi kretnje, mimika in druge oblike vedenja, ki so v ospredju predvsem v mediju, kot je televizija, saj nam poleg slušne podobe ponuja tudi vidno podobo. Ta je pri gledanju televizije bolj v ospredju kot jezik, saj se ne osredotočamo samo na slušno podobo, ampak je zelo pomembna drža govorca oziroma novinarja, napovedovalca. Pomembno je predvsem komuniciranje in poslušanje, ki sta glavni kategoriji novinarstva. Dober prispevek namreč ne more nastati brez teh dveh pomembnih kategorij, saj mora novinar na terenu vzpostaviti komunikacijo z več govorcami oziroma gosti, da lahko v informativni oddaji posreduje kar najboljši prispevek.

Vsako sporazumevanje je dvosmerni proces, v katerem sodelujemo izmenično vsi kot oddajniki in sprejemniki. Informacije, ki jih daje oddajnik, izzovejo pri sprejemniku odziv pozitivnega ali negativnega sprejemanja ter razumevanja. Komuniciranje je osnovni dejavnik človekovega razvoja in je aktivnost, ki je za vse nas življenjsko pomembna, odgovorna, neponovljiva ter neizogibna. Osnova za uspešno komuniciranje je stoddostno poslušanje. Slednje je znak upoštevanja in spoštovanja drugih (vse po Knežević 2005: 15–16). To povezujemo z govornim bontonom, h kateremu sodi neprekinjanje govorca, sprejemanje njegove teme in kazanje zanimanja za to, kar govori. Skrajni odnos do govorca – izključno da in izključno ne – ni dober. Nekateri sebe popolnoma izločijo in predajo govorcemu svoj celotni jaz. Drugi ga vnaprej odklanjajo in so odločeni, da ne bodo sprejeli ničesar njegovega. Dobro poslušanje je takrat, kadar se v poslušalcu zgodi dialog. Dobro je, kadar poslušalec z govorcem sooči svoje misli in hotenja, kadar posluša in gleda sogovorca, kadar vrednoti govorceve misli ter besede, kadar dopušča, da tuje besede vznemirijo njegovo zavest, domišljijo in spodbudijo ustvarjalnost (vse po Škarić 1999: 53–55). V neposredni komunikaciji za poslušanje ni dovolj le uporaba sluha, temveč vseh čutov sprejemanja: vida,

⁷ Vir: Seminarjska naloga *Med bontonom in pravorečjem* (Brnot 2014).

voha ... Stoodstotno, aktivno poslušanje pomeni, da zaznavamo spremembe pri drugih ljudeh, da znamo brati izraze obraza, gibe dlani, rok ... tj. govoricu telesa. Največ pa lahko preberemo iz oči. Govorica telesa⁸ ni nikoli zlagana, saj je odmev naših misli, čustev, odziv na naše počutje med sogovorniki, odziv na njihove besede, na situacijo, v kateri smo. Za sporazumevanje v živo ni potrebnih veliko besed, saj je zajetih le 7 % besed, 38 % zajema naš glas, barva glasu, intonacija, poudarki besed, vmesni vdih, izdih, 55 % pa obvladuje neverbalno sporazumevanje, katerega največji del je govoricu telesa (Knežević 2005: 15–16). Tivadar v delu *Kakovost in trajanje samoglasnikov v govornem knjižnem jeziku* (2008: 95) govori o tem, da voditelj s svojo zunanostjo na gledalca vpliva v 42 %, 50 % vpliva zajema njegov način govora in le 8 % vsebina novic.

5.1 SODOBNO KOMUNICIRANJE

K sodobnemu komuniciranju uvrščamo (Knežević 2005) pogovor, elektronsko pošto, klepetalnice, pisma, čestitke, pohvale, priznanja, razglednice, vabila, voščilnice, telefonsko komuniciranje, telefaks, mobilne telefone in videokonference. Podrobneje se bom ukvarjala s pogovorom⁹ v živo, saj je le-temu namenjen velik del oddaje Odmevi.

Pogovor je izmenjava sporočil med dvema ali več osebami. Uspešnost pogovora ni odvisna le od naših jezikovnih sposobnosti, temveč tudi od naših čustev, naravnosti in energije. V vsakem pogovoru je čas za poslušanje, čas za molk in čas za govorjenje. V pogovoru med več osebami vzpostavljamo očesni stik z vsemi sodelujočimi. Tudi s telesom, obrazom, govorjenjem in poslušanjem smo ves čas usmerjeni k celi skupini sogovornikov, ne samo eni ali le nekaterim osebam (prav tam: 158). Pogovor je za nekatere otroče lahka stvar, za druge prava mora in razlog za potne dlani (Samide 2004: 176), saj se bojijo, da se bodo osmešili, da ne bodo sposobni nagovoriti poslušalcev, strah jih je, da bodo otrpnili, imajo tremo. Ta v nas spodbudi adrenalin, ki sproži močnejšo koncentracijo in prožnost, dodano energijo in odločnost, kar vse vpliva na bolj kakovosten odnos do poslušalcev (Knežević 2005: 160).

⁸ Govorica telesa je zunanji odsev človekovega čustvenega stanja. Vsaka kretnja ali gib je lahko drugačen ključ do čustva, ki ga oseba trenutno doživlja. Za branje govoricu telesa je ključna sposobnost, da razumemo čustveno stanje druge osebe na podlagi tega, kar govori, in opazovanja okoliščin, v katerih govori. Z njeno pomočjo ločimo dejstvo od izmišljotine in stvarnost od domišljije (vse po Pease 2008: 25).

Samy Molcho (1996: 8–11) govoricu telesa razume kot splošen pojem, s katerim označujemo vsakršno sporazumevanje telesa z njegovim okoljem. Govorica telesa je vedno izrazito subjektivna, saj se v njej skriva stalen vir konfliktov in široka paleta možnih razlag.

⁹ Kranjc (2003: 301) govori o govorni komunikaciji oz. o socialni interakciji. Glede na to, kje se komunikacija odvija, ločuje formalni in neformalni govorni položaj, znotraj tega pa je lahko komunikacija javna ali zasebna.

Del neverbalne komunikacije pri pogovoru je tudi molk. Naučimo se prisluhniti molku, saj je ta mnogokrat veliko bolj zgovoren od številnih glasno izrečenih besed. Molk nam pripoveduje o počutju ljudi, o odnosih do drugih, o nas v različnih situacijah ... Med ljudmi je torej treba kdaj tudi znati molčati, za kar pa je potrebno veliko samopremagovanja in samodiscipline (vse po Kneževič 2005: 160).

6 NEBESEDNA KOMUNIKACIJA

Nebesedna komunikacija je zelo pomembna in je nepogrešljiv del našega komuniciranja z drugimi. Sestavljena je iz vedenja telesa (drže, usmerjenosti in gibov telesa), mimike (čela, lic, brade, obrvi, ust), očesnega stika (pogleda, zenic, očesnih mišic), govora (hitrosti, ritma, jakosti, barve glasu, melodije, jasnosti, smeha, glasov brez verbalne vsebine), gestikulacije (govorice rok, velikih in malih kretenj), dotikov, oblačenja, vedenja v prostoru (intimnega, osebnega, družbenega območja telesne razdalje), vedenja v času in zunanjega konteksta (zunanjih okoliščin med komuniciranjem) (Mauer 2007: 19; citirano po Brajša 1993: 31). Nebesedno komunikacijo lahko poimenujemo kot telesni jezik, ki zavzema vse gibanje in izraze, s katerimi telo ustvarja simbole in pomene (Mauer 2007: 20; citirano po Rutten-Saris 1992: 159–160). Voditelje informativnih oddaj velikokrat ocenjujemo na podlagi njihove zunanje podobe, zato sta samozavestna drža telesa in urejena zunanost pomembni komponenti pri prepričljivem nastopu. Pomembno je, da govorec izžareva pozitivno ustvarjalno energijo (Samide 2004: 223), saj le-ta vodi k bogatejši, lepši in uspešnejši komunikaciji, negativna čustva pa nam zapirajo možnosti približevanja, sporazumevanja, odprtega dialoga in končnega razumevanja (Kneževič 2005: 16).

Naša občutja in želje se nenehno izražajo v neposredni fizični obliki, zato telo ne more zares lagati. Po drugi strani pa imajo signali, ki spremljajo naše govorjenje o sebi, naših odlikah in našem delu, ponavadi droben nadih laži oz. pridih pretiravanja. Tako lahko ocenjujemo sogovornika, saj lahko v protislovju med besedami in telesnim izrazom vidimo, kdaj sogovornik ne misli tega, kar govori. Če govori o nečem pozitivnem, v nekaj privoli ali obljublja, pri tem pa njegovo telo v nobenem pogledu ne potrjuje besed, če se ni medtem prav nič premaknilo, se morda za malenkost nagnilo proti nam, bomo podvomili v njegove besede. Kadar pa nam človek stopi nasproti z aktivnimi gibi, bomo takoj videli, da je res pripravljen spremeniti gibanje v dejanja. Negibnost oz. nepremičnost torej sporoča, da človek ne misli tega, kar govori (vse po Molcho 1996: 22).

6.1 VIDIKI NEBESEDNE KOMUNIKACIJE – PREDVSEM Z VIDIKA JAVNEGA NASTOPANJA

6.1.1 ZVOČNI IZRAZ (VOKALNA EKSPRESIJA)

Sem spada na primer melodika (višina glasu), dinamika (jakost glasu), ritmika (ritmičnost znaka), agogika (raba premorov, vzdih in vse, kar lahko oblikuje glas), smeh, jok, kašljanje idr. (Mauer 2007: 24; cit. po Južnič 1993). Pomemben vidik nebesedne komunikacije je tudi glas, ki ga Škarić (1999: 191–202) razume kot simptom našega stalnega jaza in naših procesnih stanj: od krčevitega stokanja do poetične ubranosti. Razlikuje dve vrsti barve glasu: *statična*, t. i. barva v ožjem pomenu, in *dinamična*, barva v širšem pomenu. Statična barva izhaja iz oblik in sestave spektra, dinamična pa je odvisna od sprememb zvoka v času (posebnosti individualnega izgovora, razmerje govora do ritma, jakostno razmerje med samoglasniki in soglasniki ...). Škarić opozarja predvsem na to, da je človek pozabil na to, kaj mu pomeni glas in, da je »higiena« glasu na zelo nizki stopnji. Tudi ljudje v govorniških poklicih se na svoj glas v glavnem ne ozirajo. Govorniki, kot profesionalni govorci in vzor poslušalcem oz. gledalcem, bi se morali zavedati, da s slabim, šumnim, hreščečim, cvilečim glasom poslušalce odbijejo. Govorimo torej o množični govorni kulturi. Imamo strokovnjake – fonetike in metode, s katerimi lahko glas oblikujemo¹⁰. Vemo pa tudi, kakšen je ideal univerzalnega glasu danes. Idealen je tisti, ki govorniku omogoča, da svoj osebni ideal z govorom kar najpopolneje izpove. Ta glas je difuzen in usklajuje različne lastnosti. Škarić omenja tudi A. Molesa, ki pravi, da mora biti lep glas – glede na medije, s katerimi živimo – nadpovprečno izražen v voluminoznosti in v t. i. peščenosti. Lep glas ima v sebi majhno količino šuma in je zmešan s komaj opaznim vibratom (vse po Škarić 1999: 191–202).

6.1.2 TELESNA DRŽA

Knjiga *Priročnik lepega vedenja* (Samide 2004: 224–227) opisuje telesno držo kot zrcalo človekove osebnosti in razpoloženja. Do sredine 19. stoletja je brezbrizna telesna drža veljala za izraz nespoštovanja do okolice. Cenili so pokončno, vojaško držo. Po drugi svetovni vojni je večina ljudi zaradi spremembe družbenih razmer privzela sproščeno držo. Najpomembnejše izrazno sredstvo telesne govornice je obraz. Ta posreduje neposredna in jasna sporočila. Uspešni ljudje, ki izražajo zadovoljstvo nad tem, kar delajo, uporabljajo kretnjo, da glavo nekoliko privzdignejo. To pomeni, da je človek zadovoljen s seboj. Povešena glava pa pri sogovorniku vzbuja vtis neuspešnosti, poklapanosti. Pri trupu so pomembna ramena.

¹⁰ Nemški osebni trener Enkelmann (1997: 84) je prepričan, da oblikovanje glasu krepi osebnost, njegov cilj pa je ekstravertirana in ne introvertirana osebnost.

Povešena in sključena drža zgornjega dela telesa vzbujata vtis utrujenosti, naveličanosti in preobremenjenosti. Zvit, upognjen hrbet potiska celotno telo navzdol, zato je gibanje vratu in rok oteženo. Tak človek se zelo malo pogovarja, pa še to samo o stvareh, ki vodijo strogo proti cilju (vse po Molcho 1996: 173).

Pri komuniciranju s človekom se s prvim pogledom zaustavimo na njegovem obrazu. In ker se vse čutne zaznave združujejo v glavi, lahko na obrazu razberemo množico občutij, številne različne informacije. Kdor poveša glavo, si zavaruje prednji del vratu, hkrati pa se tudi pogrezne vase. Človek, ki pogosto nagiba glavo vstran, si s tem odkriva eno stran vratu, s čimer poskuša pridobiti zaupanje (vse po Molcho 1996: 175–180).

6.1.3 GOVORICA OČI

Oči so okno navzven in navznoter. Kdor govori, je aktiven in je vedno duševno močnejši. Kdor posluša, je pasiven in sposoben sprejemanja. Govorec torej gleda sogovornika v oči, da poudari svoje besede, poslušalec pa povese pogled in se posveti njegovim ustom. To krepi avtoriteto (vse po Enkelmann 1997: 141–144). Nasprotno pa Ivo Škarič (1999: 54) pravi, da poslušalec sprejema, izraža spoštovanje in spodbuja govornika tako, da ga gleda v oči ter v obraz in ne v usta.

Voditelji informativnih oddaj so obrnjeni proti kameri, s katere največkrat berejo, tako pa vzpostavijo stik z gledalci in poslušalci. Ko pa gostijo znane osebnosti, se voditelji obrnejo proti sogovornikom in z njimi vzpostavijo komunikacijo. Očesni stik je na televiziji izredno pomemben, saj z njim usmerjamo pogovor. Tudi pri javnem govornem nastopanju pred občinstvom moramo vzpostaviti očesni stik, saj v nasprotnem primeru delujemo, kot da pripovedujemo sami sebi.

6.1.4 GOVORICA ROK

Roke so zelo pomembna prvina govornice telesa, saj posredujejo veliko več sporočil kot sama vsebina besed (Mauer 2007: 33). Jasno in zgovorno izražajo dobrodošlico, naklonjenost, ravnodušnost, odločnost, zavračanje, jezo, razburjenje, negotovost in podobna čustva (Samide 2004: 229). Roke imajo pomembno vlogo v medijih in pri javnem govornem nastopanju. S kretnjami namreč zelo izrazito podkrepimo govorjenje. Poznamo različne drže rok, vendar pa niso vse enakovredne (Pease 2008: 92). Prekrižane roke na prsih ponazarjajo oviro med seboj in nekom ali nečim, česar ne sprejemamo. So splošno najbolj razširjena kretnja, ki jo razumemo kot obrambo ali negativen odnos. Pogosto jo opazimo pri ljudeh, ki se znajdejo

med neznanci. V pogovoru pa prekrižane roke pomenijo, da se sogovornik z nečim ne strinja (prav tam: 94). Opiranje komolcev na mizo je znamenje, da govorec že vnaprej pričakuje, kaj mu bo sogovornik povedal ali pa celo, da ga že vnaprej zavrača. Pomembne so tudi dlani, ki lahko izražajo govorcevo negotovost, predvsem če jih ta med pogovorom skriva pod mizo (Samide 2004: 229). Kar usta zamolčijo, izdajo roke. Že pri stisku rok oddajamo pozitivne ali negativne valove. Kot je različen človekov glas, tako so različni tudi gibi njegovih rok, ki so lahko mehki, trdni, trdi, odločni ali občutljivi (Enkelmann 1997: 138).

Roke imajo pomembno vlogo v medijih in pri javnem govornem nastopanju. Pri intervjujih na televiziji je pozdravljanje oziroma rokovanje prvi telesni stik med osebama in ima velik pomen v medosebni komunikaciji. Iz načina rokovanja lahko marsikaj razberemo o značaju osebe, s katero se rokujemo, o njenem odnosu do nas, o njenem razpoloženju in podobno. Pri nekaterih oddajah na televiziji (Odmevi) pa je v ospredju tudi »pozdravljanje na daleč«.

Pomembnost rokovanja izpostavlja tudi Knežević v delu *Sodobno vedenje od A do Ž* (2005: 41–43), saj je takrat razdalja med dvema osebama, ki se rokujeta, v povprečju rob osebnega pasu. Prostor, ki obdaja vsakega posameznika, je pomemben komunikacijski medij. Ta krog imenujemo tudi varnostni krog, razdeljen pa je v štiri pasove:

- intimna razdalja, bližina: do približno 60 cm;
- osebna razdalja: do približno 1 metra;
- poslovna ali uradna razdalja: do približno 2 metrov;
- javna razdalja: od približno 3 metrov in naprej.

Intimni pas je najbolj osebni prostor človeka, saj ga človek varuje kot svojo osebno lastnino in vanj smejo stopiti le ljudje, na katere smo čustveno navezani. Pogosto se zgodi, da se znajdemo v situaciji, ko smo prisiljeni, da vstopimo v intimni pas drugih, kot na primer na avtobusu, vlaku, v dvigalu, kinu ... V osebem pasu se pogovarjamo z ljudmi, ki so nam blizu, so naši znanci, sodelavci ali prijatelji. Uradno razdaljo uporabljamo v poslovnih odnosih, javna razdalja pa je rezervirana za sestanke z veliko udeleženci, na primer predavanje. Stisk roke naj bo ob rokovanju trden, čvrst. Rokovanje traja le nekaj trenutkov, vedno pa mora biti vzpostavljen očesni stik z osebo, s katero se rokujemo (vse po Knežević 2005: 41–43).

Svetovno znana strokovnjaka za medsebojne odnose in govorico telesa, Allan in Barbara Pease, sta prostorske zahteve medosebnega sporazumevanja razdelila na štiri področja (Pease 2008: 191–192):

- 1) Zaupno območje ima polmer od 15 do 45 cm od telesa. To območje je od vseh najpomembnejše, ker ga čuvamo kot svojo lastnino.
- 2) Osebno območje ima polmer od 46 cm do 1,2 m od telesa. V taki razdalji stojimo na družabnih zabavah in prijateljskih srečanjih.
- 3) Družabno območje ima polmer od 1,2 do 3,6 m od telesa. To razdaljo ohranjamo s tujci, z ljudmi, ki jih ne poznamo dovolj dobro.
- 4) Javno območje s polmerom nad 3,6 m od telesa. Ta razdalja je udobna, kadar nagovorimo večjo skupino ljudi.

6.1.5 ZUNANJI VIDEZ

Zunanji videz človeka in njegovo obnašanje vedno pripoveduje o odnosu do samega sebe ter drugih, o usklajenosti ali neusklajenosti z našo notranjostjo in zunanostjo. S primernim zunanjim videzom sporočamo svoje spoštovanje do dogodka ali srečanja. V poslovnem svetu smo dolžni upoštevati priporočila, saj predstavljamo svojo organizacijo, ne le samega sebe. Predvsem se je potrebno držati določenih okvirov glede oblačenja in osebne higiene. Obleka ne naredi človeka, a o njem veliko pove. Uspeh v zasebnem in poslovnem življenju je zelo pogosto odvisen od obleke. Tudi barve imajo za človeka velik pomen. Z njimi izrazimo svoja notranja čustvena stanja, razpoloženje, osebnost, zato so pomemben del komunikacije (Bajec 2009: 32; citirano po: Trček 1994).

Omenjena priporočila veljajo tudi za govorce v medijih, še posebej za voditelje informativnih oddaj, ki morajo svojo resnost izkazovati tudi s formalno obleko. Moški so po navadi v moških oblekah nevpadljivih barv, ženske pa v elegantnih kostimih.

7 ODDAJA ODMEVI

Odmevi so večerna informativna oddaja, ki vsak delavnik ob 22. uri ponudi sveže večerne novice in analize najpomembnejših dogodkov dneva. Ozadja dogodkov in pojavov, prikrite podrobnosti in nove plati vznemirljivih zgodb predstavljajo novinarji in izbrani gosti, ki jih izprašajo voditelji oddaje, ali pa se soočijo med seboj. V studiu dajo besedo obema oziroma toliko stranem, da si gledalci lahko ustvarijo čim bolj celostno podobo aktualnih dogajanj. Poleg tega Odmevi ponudijo kratek pregled dnevnih svetovnih in domačih novic. Oddajo vodijo Slavko Bobovnik, dr. Rosvita Pesek, Igor E. Bergant in Tanja Gobec. Odmevi so bili prvič na sporedu 6. januarja 1997. Takratna oddaja naj bi poglobljeno analizirala dnevne in druge aktualne dogodke ter tako širila obzorja in razgrinjala tančice z ozadij političnih in gospodarskih problemov, s področja znanosti, kulture in drugih tem, ki jih prinaša življenje. Obogateni z razmišljanji gostov, soočanja mnenj, reportažami in drugimi zanimivimi prispevki, so si Odmevi pridobili sloves resne, objektivne ter zanimive oddaje (več na: <http://novinar.com/1575>).

7.1 SCENOGRAFSKA PODOBA ODDAJE

Scenografska podoba oddaje Odmevi se je z leti in s tehnološkim napredkom precej spreminjala. Primerjala sem oddaji iz leta 2007 in 2015 ter ugotovila, da je današnja scenografska podoba precej bolj privlačna in prijazna gledalcu, kot pa tista iz leta 2007. Prva očitna razlika je v barvi studia, ki je bil v preteklih letih oranžno-rjav. To je barva entuziazma, ciljne naravnosti in uravnoteženosti. Spodbuja radost, druženje in optimizem. Iz tega lahko sklepam, da so uredniki dali velik poudarek komunikaciji med gosti in voditeljem oddaje. Studio letošnje (2015) oddaje pa je v celoti modre barve, kar pomeni modro odločitev in samozavestnost, na gledalca pa deluje pomirjujoče. Studio so z leti nekoliko modernizirali in ga naredili privlačnejšega za oko, a hkrati so vseskozi ohranjali preprostost scenografije (nevsakdanje oblikovana voditeljska miza in plastične stene v ozadju).

Voditelju pri vodenju oddaje pomaga majhen prenosni računalnik, ki je postavljen na mizi, v ozadju na velikem LCD zaslonu pa gledalci lahko spremljamo novico, o kateri poroča voditelj. Slika je zato v informativnih oddajah lahko celo pomembnejša od besede. Tako gledalci lažje sledimo oddaji oziroma dogajanju, saj si veliko lažje zapomnimo slike kot pa verbalne informacije. Scenografija studia je privlačna in zanimiva, njegova ključna pomanjkljivost pa je ta, da je voditelj v studiu popolnoma sam. Za njegovim hrbtom se nič ne dogaja (ker studio ni del redakcije, tako kot je ta na POP TV) in posledično gledalec nima

občutka, da mu lahko voditelj kadarkoli med oddajo posreduje najnovejše informacije, saj v ozadju ne vidi nikogar, ki bi delal, raziskoval (vse po Trček 2009: 23).

7.2 VLOGA GOSTOV V STUDIJU

Na začetku spremljamo kratek napovednik, kjer poudarijo najpomembnejše teme dneva, o katerih bo voditelj govoril z gosti v studiu. Ker želijo novicam priti do dna oziroma jih kar najbolje predstaviti javnosti, se od gostov pričakujejo jasni odgovori, voditelja pa vodi profesionalnost, hkrati pa tudi »strogost« do gostov, če želi gledalcem podati nek smiseln zaključek zgodbe oziroma novice. Mediji imajo velik vpliv na razmišljanje ljudi, saj nekateri gledalci slepo verjamejo tistemu, kar je zapisano v periodičnem tisku oziroma izgovorjeno v soočenju gostov v studiu. Mediji se morajo torej zavedati družbene odgovornosti, ki jo imajo do gledalcev, ti pa morajo kritično sprejemati novice, ki jih posredujejo mediji. Voditelji Odmevov se zavedajo teh odgovornosti, saj od gostov vedno zahtevajo realne odgovore, večkrat dvomijo in postavljajo podvprašanja.

R. P. poudarja, da voditelji Odmevov ne sodelujejo pri izbiri gostov: *»Mi oddajo vodimo in smo pri vodenju povsem suvereni, o gostih pa ne odločamo. Goste in teme za Odmeve izbira jutranji kolegij urednikov z odgovorno urednico na čelu in urednikom Odmevov. Lahko pa glede strukture gostov povem zgolj svoje mnenje, in to je, da smo daleč preveč emonocentristični.«* (Pesek 2014.)

S. B. izpostavlja, da si pri svojem delu najbolj želi, da bi »pred kamere in mikrofone dobili prvo ligo, akterje dogajanj, ne tiste, ki neko dogajanje potem pojasnjujejo s teh ali drugih zornih kotov. Vedno prihajajo tisti, vedno sprašujemo ljudi, ki so nekaj videli, ki so bili priča nečemu.« (Bobovnik 2015.)

8 S. B. IN R. P. KOT VODITELJA ODDAJE ODMEVI

V nadaljevanju sta z vidika nebesednih kategorij, ki sem jih opisala zgoraj, analizirana priljubljena voditelja oddaje Odmevi, S. B. in R. P. Iz RTV video arhiva sem si od vsakega voditelja izbrala po tri posnetke oddaj¹¹, poleg voditeljev pa sem na kratko analizirala tudi govorce, ki se pojavljajo v omenjenih oddajah. Na koncu je prikazana tudi primerjava glavnih voditeljev oddaje Odmevi.

¹¹ S. B. (7. april 2015, 18. marec 2015 in 16. julij 2015), R. P. (28. januar 2015, 20. marec 2015 in 5. junij 2015).

8.1 VODITELJ S. B.

S. B. velja za enega najbolj prepoznavnih novinarjev in voditeljev v slovenskem televizijskem prostoru. Njegova karierna pot obsega 30 let dela v dnevnoinformativnem programu Televizije Slovenija. Je ustanovitelj koroškega dopisništva TV SLO. Za novinarske prispevke in voditeljsko delo je prejel številne nagrade (Vornšek 2013: 7). V trideset letih novinarskega ustvarjanja je S. B. pomembno zaznamoval slovenski televizijski prostor. Iz novinarja dopisnika se je v eno najprepoznavnejših slovenskih televizijskih osebnosti razvil predvsem zaradi svojih osebnih značilnosti, ki se odražajo v stilu poročanja – bil je opazno drugačen že od prvega dne (Vornšek 2007: 73). To njegovo drugačnost in predanost svojemu delu ponazarja tudi njegov moto: »Ne bodi kot drugi.« (Bobovnik 2015.)

Slika 1: Voditelj S. B.

Zaznamuje ga angažirano »ljudsko« novinarstvo, uporaba domačega, govornega jezika, poenostavitve in jasna ponazoritev problemov, kritično predstavljanje dejstev, predvsem pa njegovo ne zgolj poročanje, ampak interpretiranje informacij. Odlikujeta ga kritičnost, kredibilnost in neustrašnost pri postavljanju težkih vprašanj (Vornšek 2007: 73). Sam priznava, da mu pred kamero sogovorniku ni problem reči »ne, tega vas nisem vprašal« ali pa »tu nekaj nočete povedati« (Bobovnik 2015). Nekateri pa mu očitajo pretirano strogost in oštrost do sogovornikov: »30 let sprašujem in mislim, da sem našel še kakšno orožje poleg ostrine, s katero lahko pridem do odgovora. Cilj je vedno: odgovor na vprašanje s čim manj »farbanja« gledalcev in mene. Ostrina pa ... ni natrenirana, pa tudi pretirano oster nisem.« (Bobovnik 2013).

Že na začetku oddaje opazimo posebnost voditeljevega nastopanja, saj kameri večkrat kaže hrbet, ko pa se v studiu prižgejo luči, ki nakazujejo začetek oddaje, se obrne in samozavestno začne svoj nastop. Njegova samozavestnost in sproščenost pred kamero se kažeta v telesni drži, ki je naravna, pokončna in izžareva močno voditeljevo osebnost. Roke so v sklenjenem položaju (pest) – s tem voditelj pokaže resnost pristopa k vodenju oddaje – in nekoliko dvignjene nad voditeljevo mizo/pult. Uporablja tudi kretnjo »urejanja manšetnih gumbov«, kar je znak zaskrbljenosti ali zadrege. Po mojem mnenju pa je ta kretnja pri govorcu povsem spontana in nima nobene povezave z negotovostjo, saj je to že uveljavljen voditelj informativnih oddaj. Položaj glave se z intonacijo spreminja, saj je ob rastoči intonaciji glava nekoliko privzdignjena, ob padajoči intonaciji in na koncu napovednika pa glavo nekoliko spusti. K njegovi »resni« podobi spada tudi zunanja podoba oz. obleka, ki ustreza standardom javnega nastopanja (moška obleka, srajca, kravata).

Poleg napovednika voditelj oblikuje tudi kratke uvode k posameznim zgodbam in vodi intervjuje z gosti z studiu. Sledi pregled aktualnih dogodkov dneva, o katerih poroča voditeljica osrednje informativne oddaje (Dnevnik).

S sogovorniki v studiu je voditelj vedno v odprtem položaju, torej je obrnjen naravnost proti gostu. Pogoji za medsebojno sporazumevanje so dani, saj je med sogovornikoma vzpostavljen očesni stik. Voditelj si pri intervjuju pomaga s prenosnim računalnikom na mizi, v rokah pa drži kemični svinčnik, ki mu preprečuje uhajanje rok k nezaželenim kretnjam, kot so na primer prekrizane roke na prsih, saj bi s tem izražal nepripravljenost na pogovor. Ko želi svoje vprašanje oz. trditev poudariti, uporabi kretnjo dodatnega pojasnila. Ko voditelj od sogovornice zahteva jasne odgovore, uporabi kretnjo uperjenega prsta, s katero izraža rahel »pritisk« nad gostjo. Voditeljev namen ni, da bi ga gledalci imeli za napadalnega, bojevitiga in grobega, ampak želi, da bi si gledalci ustvarili neko podobo o novici, o kateri je govora. Pri tem pa imajo veliko vlogo prav jasni odgovori intervjuvanca. Premikanje/prestavljanje tehnične opreme (računalnika in njegovih elementov) na mizi, kaže na voditeljevo rahlo nervozo oz. živčnost, ki je prisotna kljub večletnim izkušnjam na televiziji.

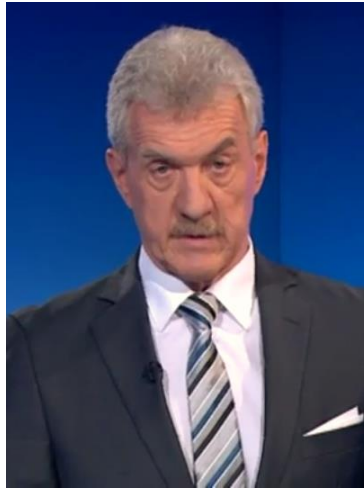
Slika 2: Kretnja »uperjenega prsta« in »dodatnega pojasnila« pri voditelju

Slika 3: Premikanje tehnične opreme na mizi

8.1.1 ANALIZA GOSTOV V STUDIJU IN VODITELJEV ODNOS DO SOGOVORCEV

Sogovornica, ministrica za notranje zadeve V. G. Ž., je obrnjena proti voditelju (gledalci jo vidimo le od strani), roke pa so sklenjene v nizkem položaju, s čimer izraža samozavestnost in pripravljenost na pogovor. Njen pogled ni vseskozi usmerjen k voditelju, saj večkrat pogleduje proti LCD zaslonu ali pogled povese.

Slika 4: Resnost voditelja pred kamero

Enake kretnje (pomoč s prenosnim računalnikom, kretnja dodatnega pojasnila ...) voditelj uporablja pri drugem sogovorniku, J. P., generalnem direktorju Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij. Sogovornika sta zopet obrnjena drug proti drugem, saj tako vzpostavita očesni stik. Voditelji imajo v oddaji omejen čas za pogovore oz. goste v studiu, zato S. B. sogovornika v tem intervjuju večkrat prekine, njegova vprašanja pa so kratka in jedrnata. Intervjuvanec deluje zelo nezainteresirano, na kar opozarja že njegova drža rok, telesna drža je nesproščena, odgovori so kratki in jasni.

Voditelj vodi tudi pogovore z gosti oz. sogovorniki, ki niso neposredno v studiu, ampak pogovor poteka samo preko LCD zaslona, ki ga vidimo v ozadju. V tem primeru očesni stik ne more biti v celoti vzpostavljen, saj govorec na drugi strani kamere voditelja ne vidi in tako ne more vzpostaviti očesnega stika. Kljub temu voditelj obrne hrbet kameri in gledalcem ter se v celoti posveti govorcu na drugi strani. Tak gost je dr. I. T., novi rektor Univerze v Mariboru, katerega pogled je usmerjen navzdol, roke so na mizi, celotna podoba gosta zaradi nepremične telesne drža deluje nekoliko nesproščeno.

Slika 5: Pogovor z gostom, ki ni v studiu

Voditelj v analizirani oddaji (7. april 2015) gosti dva gosta hkrati, in sicer M. K. P. (DeSUS) in Ž. M. (SDS). Zopet je med vsemi sogovorci vzpostavljen očesni stik, sam pogovor pa deluje zelo sproščeno. Sogovorec uporablja posebno kretnjo oz. delno oviro z rokami, znano kot »držanje samega sebe za roke« oz. »položaj pokvarjene zadrge«. Pogosta je pri moških, ki so izpostavljeni pogledom množice pri javnem govornem nastopanju (Pease 2008: 99). Ker je intervjuvanec še zelo mlad, domnevam, da nima veliko izkušenj z nastopanjem v medijih, zato občuti sram, negotovost in iz tega izhaja tudi omenjena kretnja. Intervjuvančevi odgovori na vprašanja niso jasni, zato voditelj jasno pove, da z odgovorom ni zadovoljen, pri tem pa uporabi kretnjo »navzgor obrnjene dlani«, ki izraža prošnjo sogovorcu, da oblikuje jasen odgovor. S tem mu pokaže tudi, da pričakuje njegove besede in ga je pripravljen poslušati. Vendar voditelj z njegovim odgovorom ni zadovoljen in mu da jasno vedeti, da mu ne verjame. Intervjuvanka pa posreduje jasne odgovore in pri tem uporablja kretnjo dodatnega pojasnila, s čimer poskuša dodatno pojasniti neko misel oz. jo prikazati bolj slikovito.

Slika 6: Položaj »pokvarjene zadrge« pri levem govorcu

Slika 7: Kretnja »navzgor obrnjene dlani«

Ponavadi gostje nastopijo v studiu takoj po novici, zato se lahko zgodi, da kamera gosta ujame v nepravem trenutku oz. v trenutku nepripravljenosti. Tako se je zgodilo dr. B. K., ki roke sprva drži v žepu, kar je izrazito negativna kretnja in pomeni, da ne želi sodelovati v pogovoru. Takoj ko mu voditelj zaželi »dober večer«, se zave svoje neprimerne kretnje, zato roke nasloni na mizo/pult. Ko želi voditelju posredovati jasen odgovor oz. želi nekaj dodatno pojasniti, uporabi kretnjo »skrčenja palca proti konicam drugih prstov«. Njegov pogled ni usmerjen neposredno k voditelju, ampak pogleduje k mizi in LCD zaslonu, nekajkrat pa tudi v daljavo. Voditelj ga pri odgovarjanju zavzeto posluša, pri tem pa uporabi kretnjo »prekrižanih rok na prsih« oz. ena roka je na prsih, s kazalcem druge roke pa se dotika ust. Voditelj se z levo roko večkrat dotakne pulta, pri tem pa gledalcu kaže »navzdol obrnjeno dlan«, s čimer deluje avtoritativno.

Slika 8: Kretnja »roke v žepu«

Slika 9: Kretnja »prekrižane roke« pri S. B. in kretnja »dodatnega pojasnila« pri govorcu

Naslednja gostja U. B. ves čas intervjuja uporablja krettnjo »pokvarjene zadrge«, kar je zelo dolgočasno, prikupen nasmešek na obrazu pa sporoča, da ji gledalci lahko zaupajo in verjamejo njenim odgovorom.

V tretjem posnetku oddaje voditelj gosti predsednika vlade dr. M. C. Ta pogovor ne poteka v studiu, ampak v pisarniških prostorih, najbrž v prostorih Stranke modernega centra (SMC). C. kot visoki funkcionar deluje zelo umirjeno, zato so tudi kretnje temu primerne. Ko želi stvar dodatno pojasniti, to nakaže s kretnjami rok, vendar pri tem ne uporablja sunkovitih gibov. To lahko razumem kot posledico intervjuja izven studia, saj tam voditelj in njegovi gosti stojijo, tukaj pa oba sogovornika sedita in posledično ne uporabljata nenavadnih kretenj. Voditelj od gosta pričakuje jasne odgovore, zato je pri postavljanju vprašanj nekoliko bolj oster kot po navadi. Pri odgovarjanju ga zavzeto poslušajo, pri tem pa uporablja krettnjo »pogled navzgor«, pri kateri je glava nekoliko sklonjena, pogled pa je oster in usmerjen navzgor h gostu. Voditelj uporabi tudi krettnjo »skrčenja palca proti konicam drugih prstov«, s čimer pritiska na gosta, da želi slišati jasne in jedrnate odgovore.

Slika 10: Pogled navzdol in kretnja »dodatnega pojasnila« pri M. C.

Slika 11: Privzdignjena glava in pogled navzdol k sogovornu

Voditelj naslednji gost je dr. I. M. iz Ekonomske fakultete v Ljubljani. Njegove kretnje rok so podobne kot pri prejšnjih gostih. Roke so sklenjene in naslonjene na mizo, večkrat uporabi kretnjo »dodatnega pojasnila«, telesna drža deluje nekoliko nenaravno, izraz na obrazu pa je resen in pripravljen na voditeljeva vprašanja.

Gost dr. D. V., prvi direktor Ljubljanske borze, se javlja iz Portoroža, zato med sogovornikoma ni vzpostavljen očesni stik. Ker je voditelj obrnjen proti kameri imamo gledalci občutek, da nam namenja veliko pozornosti, čeprav so vprašanja namenjena gostu. Le-ta na vprašanja odgovarja jasno in pri tem, tako kot večina gostov, uporablja kretnjo

»dodatnega pojasnila«. Voditelj zopet uporabi kretnjo »prekrižanih rok na prsih«, pri čemer z drugo roko poskuša vprašanje dodatno pojasniti.

8.2 VODITELJICA DR. R. P.

Dr. R. P. je slovenska novinarka, televizijska voditeljica in zgodovinarica. Leta 1999 je na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani postala magistrica znanosti, leta 2006 pa je na Filozofski fakulteti zagovarjala doktorsko disertacijo s področja zgodovine – *Politični subjekti in osamosvojitve Slovenije (1989–1992)* – in tako postala doktorica zgodovinskih znanosti.¹² Njeno raziskovalno delo je vidno v dokumentarnih filmih, kot so: *Kočevska Reka* (1992), *Projekt osamosvojitve* (1996), *Roška, pripoved ulice* (1998), *Lustracija* (1998), *Demo(s)kratizacija* (2000), *Jože Pučnik – Korak pred drugimi* (2004) in drugi. Leta 2007 pa je izšla knjiga *Osamosvojitve Slovenije*, v kateri se ukvarja z vsebinami demokratizacije in osamosvojitve Slovenije, na to temo pa je napisala tudi več izvirnih znanstvenih razprav in člankov.

Slika 12: Voditeljica R. P.

Kariero diplomirane novinarke je začela konec 80. let na Televiziji Slovenija. Pripravila in vodila je številne pogovorne oddaje, kot sta *Žarišče* in *Omizje*. Opravljala je tudi delo urednice aktualno-dokumentarnega programa, zdaj pa dela kot voditeljica z Viktorji večkrat nagrajene informativne oddaje *Odmevi*. Nekateri so ji očitali, da je pri vodenju pogovorov z gosti v *Odmevih* »različno prijazna«, sama pa pravi, da je to »folklor, ki se ji ni mogoče izogniti, saj tudi gledalci niso apolitične osebnosti, ampak imajo svojo preferirano stran in se

¹² Glej: https://sl.wikipedia.org/wiki/Rosvita_Pesek

običajno s precejšnjo mero sovražnosti opredeljujejo do druge« (Kaja Jakopič: Intervju z voditeljico Odmevov¹³).

Najpogostejša kretnja voditeljice je kretnja »sklenjenih rok«. Ta je nekoliko drugačna kot pri voditelju S. B., saj roke niso stisnjene v pest, ampak je kretnja podobna rokovanju. Voditeljica je med napovedovanjem novic/zgodb, ki jih bodo obravnavali v oddaji, zelo resna, na kar kaže njen pogled, pa tudi na obrazu ni najmanjšega nasmeha. Slednji se ji izriše samo ob napovedovanju lahkotnejših tem, kot je na primer dosežek Petra Prevca v Planici¹⁴. Njena telesna drža je pokončna in deluje naravno, glava je nekoliko privzdignjena, kar kaže na (samo)zadovoljstvo nad izpeljano nalogo oz. nad tem, da se ji je nekaj posrečilo. Pri vodenju si pomaga z listom papirja, ki ga ima ponavadi na mizi, večkrat pa se z njim tudi zamoti. Zunanja podoba je podoba poslovne ženske in je primerna javnemu nastopanju na televiziji. Oblečena je v ženski kostim z dolgimi ali kratkimi rokavi, saj velja, da mora imeti poslovna ženska vedno zakrita ramena, ne glede na modo ali zunanjo temperaturo.

Slika 13: Kretnja »sklenjenih rok« pri R. P.

¹³ <http://www.times.si/zanimivosti/rosvita-pesek-pri-vodenju-odmevov-in-tudi-vseh-drugih-oddaj-je-prisotna-samocenzura--NONE-48684b62b5.html>

¹⁴ Posnetek: 20. 3. 2015; <http://4d.rtvsllo.si/arhiv/odmevi/174326222>

Slika 14: Kretnje »dodatnega pojasnila«

S sogovorniki je voditeljica vedno v odprtem položaju, kar izraža pripravljenost na sodelovanje v pogovoru, vzpostavljen pa je tudi očesni stik, ki je eden glavnih kriterijev, da se pogovor sploh lahko vzpostavi. Voditeljica med pogovori uporablja krettno t. i. »spuščenega zvonika«, kar pomeni, da se konice prstov obeh rok rahlo stikajo in drži rok spominja na vrh cerkvenega zvonika. Za razliko od navadnega zvonika, so konice prstov pri R. P. obrnjene proti sogovornici, kar pomeni, da voditeljica zaupa vase. Večkrat uporabi tudi krettno »sklenjenih rok v srednjem položaju«, krettno »dodatnega pojasnila«, med intervjuji pa se z desno roko naslanja na mizo, levo dlan pa usmeri navzdol proti sogovorniku, kar kaže na izražanje avtoritativnosti ali pa želi sogovornika nekoliko »umiriti« ali pa celo prekiniti. Ko sogovornika prekine se opraviči, nato pa nadaljuje z vprašanjem. Menjavanje vlog, ki je v komunikacijskem procesu pomembno načelo, torej poteka na zelo kultiviran način, saj ne prihaja do molka ali tekmovalnega hkratnega govora (Kranjc 2003: 307).

Kretnja »krogec s palcem in kazalcem« je med najpogostejšimi mednarodnimi kretnjami, ki jo uporablja tudi voditeljica. Ta kretnja – pomeni začetnici »OK« – se je razširila v ZDA v začetku 19. stoletja, ko je v časopisih postalo moderno, da so namesto celih vsakdanjih fraz uporabljali samo začetnice (Pease 2008: 117). Vendar R. P. kretnje ne uporablja pod tem pomenom, ampak takrat, ko želi od sogovornikov specifične in točne odgovore, saj to krettno uporablja samo v pogovorih.

Slika 15: Kretnja »krogec s palcem in kazalcem«

Voditeljčin pogled je med postavljanjem vprašanj na sogovorniku, večkrat pa si pomaga tudi z listom in računalnikom, ki ga ima na mizi, zato pogled usmeri navzdol. Enkrat tudi zamiži, kot bi hotela v mislih oblikovati čim bolj smiselno vprašanje. Od sogovornikov zahteva jasne odgovore, zato je pri postavljanju vprašanj ostra, saj želi priti zgodbi do dna. Ko z odgovorom ni zadovoljna to tudi jasno pokaže, saj intervjuvanca prekine in še enkrat postavi isto vprašanje, vendar v nekoliko drugačni obliki. Včasih sogovorca želi prekiniti, vendar se zadrži. To kaže z napetostjo mišic, glavo pa nekoliko spusti in naredi globok vdih. Ko govorca posluša, nagne glavo postrani, kar je znak podredljivosti, saj sta izpostavljena vrat in tilnik (Pease 2008: 226). Vendar po mojem mnenju to pri voditeljici ni znak podredljivosti, ampak gosta zavzeto posluša in se v mislih pripravlja na naslednje vprašanje.

8.2.1 ANALIZA GOSTOV V STUDIJU IN VODITELJIČIN ODNOS DO SOGOVORCEV

Voditeljčina prva sogovornica je dr. M. Z., predstavnica uprave Medicorja. Telesna drža gostje deluje nenaravno, nesproščeno, roke so v sklenjenem položaju in so rahlo naslonjene na mizo. Pogled gostje je sprva usmerjen na drugo stran studia, ko pa jo voditeljica ogovori, se z zgornjim delom telesa obrne proti njej in vzpostavi tudi očesni stik. Zanimivo je, da gostja ob pozdravu »dober večer« pogleda neposredno v kamero, s čimer na nek način želi pozdraviti tudi gledalce. Ves čas intervjuja pa njen pogled bega od voditeljice proti mizi, kameri, stropu in tudi na drugo stran studia. Njen nasmeh je »nasmeh s stisnjenimi usti«, saj so ustnice razpotegnjene in skrivajo zobe. Ta nasmeh sporoča, da ima oseba skrivnost in prikriva mnenje ali čustva (Pease 2008: 76). Odgovori na vprašanja so jasna in premišljena.

Slika 16: Nenaravna telesna drža

Slika 17: Gostja gleda v kamero in nagovarja gledalce

Telesna drža gosta P. J., člana Komisije za reševanje vprašanj prikritih grobišč, je pokončna, naravna, oseba deluje zelo samozavestno. Roke so sklenjene v nizkem položaju in so naslonjene na mizo, večkrat uporabi kretnjo »dodatnega pojasnila«, ob tem pa tudi kretnjo »navzdol obrnjene dlani«, ki naj bi izražala avtoritativnost. Vendar po mojem mnenju to ni govornikov namen, ampak je to vezano le na njegove odgovore, ki jih želi prikazati bolj slikovito, saj bodo gledalci tako boljše razumeli celotno situacijo. Pogled je usmerjen v voditeljico in ne beži od ene strani studia na drugo tako kot pri prejšnji sogovornici. Vidi se, da je govorec prepričan v svoje odgovore, saj odgovarja jasno, prepričljivo, vendar ga voditeljica – morda zaradi občutljivosti teme – kljub temu nekajkrat prekine.

Gost dr. D. Č. iz Inštituta za korporativne varnostne situacije uporabi kretnjo »pokvarjene zadrge« oz. sklenjene roke v nizkem položaju, kar se – podobno kot prekrižane roke – razume kot delna ovira in zato za javno nastopanje ni primerna. Posledično je tudi telesna drža nenaravna, oseba deluje nesproščeno. Njegov pogled je večkrat usmerjen navzdol, voditeljico pa pogleduje s pogledom navzgor, kar pomeni podrejenost. Govorec te kretnje najbrž ne uporablja zavestno, vendar ve, da bo tako na nek način vplival na voditeljico.

Telesna drža ministra za obrambo J. V. je pokončna, naravna, oseba pa deluje zelo samozavestno. Roke so naslonjene na mizo, na obrazu pa ima skoraj ves čas intervjuja opazen nasmeh s »stisnjenimi usti«, pri tem pa tudi rahlo dvigne obrvi, s čimer želi voditeljici natančno opisati nastalo situacijo. Ko se z voditeljičinim vprašanjem ali komentarjem ne strinja, rahlo spusti obrvi – kar kaže na gospodovalnost in napadalnost – in pogled usmeri navzdol, kot da bi hotel premisliti, kaj bo povedal v nadaljevanju. Njegove oči so ves čas pogovora široko odprte in ustvarjajo vtis »otroškega obraza«. Med sogovorcema je vzpostavljen očesni stik, vendar intervjuvanec pogosto pogleduje proti stropu (desno navzgor) in na mizo (levo navzdol). Pogled navzgor pomeni, da se oseba spominja nečesa, kar je videla, pogled navzdol pa kaže na obujanje spominov na občutke ali čustva (Pease 2008: 182).

Slika 18: »Otroški pogled in zasanjanost« pri J. V.

Gost A. Š., glasnik digitalnih tehnologij Republike Slovenije, uporablja podobne kretnje kot prejšnji gostje. Telesna drža je pokončna in naravna, roke so ob telesu, pri odgovarjanju na vprašanja pa uporablja kretnjo »dodatnega pojasnila«. Očesni stik je, tako kot pri vseh intervjujih v oddaji, vzpostavljen, gost pa večino časa gleda v voditeljico, ko razmišlja o

svojem odgovoru pa je njegov pogled usmerjen navzdol. Odgovori na vprašanja so jasna, jedrnata, vidi se, da je oseba zelo izobražena na svojem področju in ve, kaj govori. Na koncu se celo pošali, s čimer vzpostavi prijetno in sproščeno vzdušje. Voditeljica je z njegovimi odgovori več kot zadovoljna, kar kaže z mimiko obraza (nasmeh) in enostavnimi vprašanji.

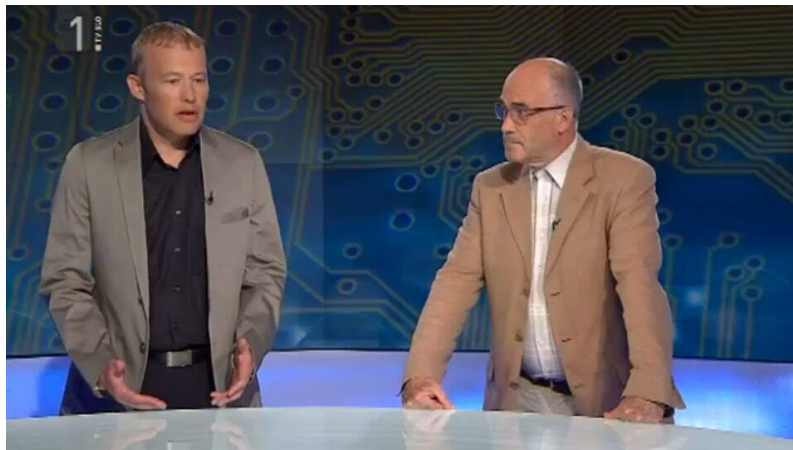

Slika 19: Gost z mimiko obraza poskuša prikazati čim bolj zanimive odgovore, voditeljica pa ga pri tem pozorno posluša

Tako kot S. B. tudi R. P. v oddaji hkrati gosti dva gosta, in sicer dr. M. L. in dr. B. K., ki sem ga analizirala že zgoraj, zato se bom v tem delu posvetila kretnjam prvega gosta. Intervjuvančeve roke so oprte na mizo, ne uporablja nobene posebne kretnje rok. Opazila sem le kretnjo »dodatnega pojasnila«, ki je značilna za skoraj vse goste oddaje, ki sem jih analizirala. Oči so večino časa oprte v voditeljico, s katero imata vzpostavljen očesni stik, nekajkrat pa pogled usmeri navzdol v mizo. Njegove oči in usta delujejo žalostno, saj so kotički ustnic skoraj ves čas intervjuja usmerjeni navzdol, le nekajkrat je opaziti rahel nasmeh. Telesna drža gosta je povsem nenaravna, oseba deluje zelo nesproščeno in nesamozavestno. Njegovo držo nekateri imenujejo »račja glava«, saj je glava nekoliko potegnjena med ramena. Na ta način se oseba želi narediti čim manjšo in manj opazno.

Slika 20: »Račja glava« pri M. L.

Slika 21: Primer netekmovalnega simultanelega govora

V oddaji Odmevi se javljajo tudi novinarji s terena. Tak primer je novinarka H. F. P., ki se v živo pogovarja z dvema gostoma. Novinarka najprej naredi kratek uvod, kjer gleda v kamero in zato imamo gledalci občutek, da govori neposredno nam. Nato pa sledi kratek pogovor z gostoma, pri katerem si novinarka pomaga z zapiski, ki jih drži v eni roki, v drugi roki pa drži mikrofona, zato ne uporablja posebnih kretenj rok. Med pogovorom lahko gledalci spremljamo posnetke, ki še dodatno pojasnjujejo pogovor in celotno novico. Na ta način smo gledalci polno zaposleni, saj poslušamo odgovore gostov, hkrati pa spremljamo posnetke novice, ki so jih pripravili novinarji.

9 PRIMERJAVA ANALIZIRANIH VODITELJEV ODDAJE

V spodnji tabeli so predstavljeni rezultati, ki sem jih dobila z analizo voditeljev S. B. in R. P. Ugotovila sem, da se govorca v nebesednih prvinah bistveno ne razlikujeta, saj oba uporabljata podobne kretnje rok, očesni stik – s kamero in s sogovorci v studiu – je vedno vzpostavljen, pri vodenju pa si pomagata z različnimi pripomočki. Njuna telesna drža je naravna, pokončna, izraz na obrazu pa je resen, kar se za informativno oddajo takega kova spodobi. Na koncu oddaje se oba tudi vedno pošalita in gledalcem namenita kakšen dobronameren nasvet. Do sogovorcev v studiu sta korektna, nikoli sarkastična, stroga do te mere, da poskušata pridobiti čim bolj jasne odgovore, ko pa z njimi nista zadovoljna pa to tudi jasno pokažeta, bodisi z besedami bodisi s kretnjami rok ali z mimiko obraza. Na kratko: voditelja sta visoko izobražena govorca, ki ustrezata vsem kriterijem javnega govornega nastopanja.

Tabela 1: Primerjava voditeljev oddaje

	S. B.	R. P.
<u>Zvočni izraz</u>	Šarmanten, globok moški glas, primeren profesionalnemu govorcu.	Univerzalni glas govorce, nadpovprečno izražen v volumioznosti in peščenosti.
<u>Telesna drža</u>	Naravna in pokončna telesna drža izraža močno voditeljevo osebnost, samozavestnost in sproščenost pred kamero.	Naravna in pokončna, izraža samozavestnost in sproščenost voditeljice.
<u>Govorica oči:</u>		
<i>Napovedovanje novic</i>	Voditelj vzpostavi stik s kamero in posledično tudi z gledalci. Pogled je resen, kar kaže na resnost voditeljevega pristopa do vodenja oddaje.	Resen pogled, na obrazu ni nasmeha. Ta se pojavi le pri napovedovanju lahkotnejših tem. Vzpostavljen je stik s kamero in posledično tudi z gledalci.
<i>Stik z gosti</i>	Odprti položaj s sogovorci,	Odprti položaj s sogovorci,

	vzpostavljen je očesni stik.	vzpostavljen je očesni stik.
<u>Položaj glave:</u>		
<i>Napovedovanje novic</i>	Spreminja se z intonacijo, saj je ob rastoči intonaciji glava nekoliko privzdignjena, ob padajoči intonaciji in na koncu napovednika pa glavo nekoliko spusti.	Glava je nekoliko privzdignjena, kar kaže na zadovoljstvo nad izpeljano nalogo oz. nad tem, da se ji je nekaj posrečilo.
<i>Stik z gosti</i>	Glavo nekoliko privzdigne, pogled pa usmeri navzdol.	Glava je nagnjena vstran, kar kaže na zavzeto poslušanje sogovorca.
<u>Govorica rok – najpogostejše kretnje:</u>		
<i>Napovedovanje novic</i>	Sklenjen položaj rok (pest) in te so nekoliko dvignjene nad voditeljevo mizo/pult. Kretnja "urejanja manšetnih gumbov".	Kretnja "sklenjenih rok".
<i>Stik z gosti</i>	Kretnje: "dodatno pojasnilo", "navzgor obrnjena dlan", "skrčenje palca proti konicam drugih prstov", "prekrižane roke na prsih", "uperjen prst" in prestavljanje tehnične opreme na mizi.	Kretnje: "dodatno pojasnilo", "spuščen zvonik", "sklenjene roke v srednjem položaju", "krogec s palcem in kazalcem".

<u>Pripomočki pri vodenju</u>	Prenosni računalnik in svinčnik.	Prenosni računalnik in zapiski na papirju.
<u>Zunanji videz - obleka</u>	Ustreza standardom javnega nastopanja - moška obleka, srajca, kravata nevpadljivih barv.	Podoba poslovne ženske, primerna javnemu nastopanju na televiziji. Ženski kostim z dolgimi ali kratkimi rokavi.

10 RAZPRAVA O NEBESEDNIH PRVINAH, KI SE POJAVLJAJO PRI ANALIZIRANIH GOVORCIH IN VODITELJIH¹⁵

- 1) *Dodatno pojasnilo* pomeni, da govorec želi posredovati jasne odgovore in jih prikazati čim bolj slikovito. Ta kretnja je pomemben sestavni del pogovora, saj so pogovori, kjer govorec roke ves čas drži v enem položaju, zelo monotoni in pri gledalcih ne vzbudijo zanimanja,
- 2) *navzgor obrnjena dlan* je v preteklosti nakazovala, da človek v roki ne skriva orožja, danes pa je podobna t. i. proseči kretnji. Zaradi take prošnje se druga oseba ne bo čutila prisiljeno v dejanje ali ogroženo. Tudi kadar želimo komu dati besedo, mu lahko s kretnjo navzgor obrnjene dlani pokažemo, da pričakujemo njegove besede in smo ga pripravljeni poslušati,
- 3) *navzdol obrnjena dlan* deluje avtoritativno. Nasprotna oseba lahko zato do nas postane odklonilna. Ta kretnja je v zgodovini simbolizirala moč in tiranijo tretjega rajha,
- 4) s kretnjo *skrčenja palca proti konicam drugih prstov* se govornik izogne vtisu, da pritiska na poslušalce. Večkrat jo uporabljajo govorniki na visokih položajih (voditelji, politiki), ki želijo posredno vplivati na poslušalce,
- 5) *prekrižane roke na prsih* so splošno razširjena kretnja, ki jo skoraj povsod razumejo kot obrambo ali negativen odnos. Pogosto jo opazimo pri ljudeh, ki se znajdejo med neznanci, na primer na javnih prireditvah, v vrstah v trgovinah, dvigalih – povsod tam, kjer se ljudje čutijo negotove ali v nevarnosti. Ko v pogovoru opazimo, da je sogovornik prekrižal roke, moramo predpostavljati, da smo rekli nekaj, s čimer se ne strinja,

¹⁵ Povzeto po delu Allana in Barbare Pease, *Velika šola govornice telesa*.

- 6) *uperjen prst* je ena najbolj neprijetnih kretenj, kar jih lahko govorec uporablja med govorom, zlasti če z mahanjem poudarja svoje besede,
- 7) pri kretnji *zvonik* se konice prstov obeh rok rahlo stikajo in drži rok spominja na vrh cerkvenega zvonika. Ima dve glavni različici: lahko je *dvignjen* – tega navadno uporabljajo osebe, ki dajejo svoje mnenje, zamisli ali navodila, ali *spuščen* – tega navadno uporabljajo osebe, ki raje poslušajo. Slednjo različico najraje uporabljajo ženske,
- 8) *sklenjene roke* kažejo na zadržan, zaskrbljen ali negativen odnos. Roke so lahko sklenjene v treh položajih: pred obrazom; lahko počivajo na mizi ali v naročju; in kadar sedimo, so v višini razkoraka,
- 9) *krogec s palcem in kazalcem* je med najpogostejšimi mednarodnimi kretnjami, ki jo uporablja tudi voditeljica. Ta kretnja – pomeni začetnici »OK« – se je razširila v ZDA v začetku 19. stoletja, ko je v časopisih postalo moderno, da so namesto celih vsakdanjih fraz uporabljali samo začetnice
- 10) *urejanje manšetnih gumbov* je zaščitni znak princa Charlesa. Ta kretnja odkriva, da se oseba počuti negotovo ali je v zadregi. Kadar so moški zaskrbljeni, si lahko popravljajo pašček zapestne ure, preverjajo vsebino denarnice, sklepajo ali manejo roke, se igrajo z gumbom na zapestniku ali uporabljajo kakšno drugo kretnjo, pri kateri se roke križajo pred telesom. Za izkušenega opazovalca so te kretnje izdajalske, ker nimajo drugega cilja, kot da poskušajo ljudje z njimi prikriti svojo vznemirjenost,
- 11) *položaj pokvarjene zadrge* ali *držanje samega sebe za roke* je pogosta kretnja pri moških, ki so izpostavljeni pogledom množice med javnim nastopanjem, saj jim daje občutek varnosti,
- 12) *držanje rok v žepih* je priljubljeno početje moških, ki ne želijo sodelovati pri pogovoru,
- 13) pri *nasmehu s stisnjenimi usti* so ustnice razpotegnjene v ravno črto in skrivajo zobe. Ta nasmeh sporoča, da ima oseba skrivnost in prikriva mnenje ali čustva, ki nam jih ne bo razkrila,
- 14) vtis *otroškega obraza* ponavadi ustvarijo ženske, ki si povečajo oči z dviganjem obrvi in vek,
- 15) drži *račje glave* pomeni, da oseba potegne glavo med ramena in si tako zaščiti vrat ter tilnik. Če se kretnja uporablja v poslovnih ali osebnih odnosih, pomeni ponižno opravičilo, ki osebi onemogoči, da bi delovala samozavestno. Oseba se s tem želi napraviti čim manjšega in manj opaznega.

11 POVZETEK

V diplomski nalogi sem s stališča nebesednih prvin analizirala voditelje in govorce oddaje Odmevi. Pri tem sem si pomagala s posnetki, ki sem jih dobila na spletni strani arhiva RTV Slovenija. V želji, da bi posnetke oddaj posredovali odgovorni uredniki Odmevov, sem večkrat pisala na uredništvo, vendar nisem dobila odgovora.

Pri utemeljevanju knjižnega jezika so imeli pomembno vlogo mediji, najprej pisni (Novice, Slovenija, Slovenski narod ...), nato pa še govorjeni – radio in televizija. Slovenski govor se je v širši javnosti razširil prav z razvojem radia na začetku 20. stoletja, proti koncu 20. in na začetku 21. stoletja pa je govornomedijsko najvplivnejša televizija.

Poleg upoštevanja knjižnega jezika, ki v medijih čedalje bolj izginja, so pomembne nebesedne prvine, med katere prištevamo vedenje telesa, mimiko, očesni stik, govor, gestikulacijo, oblačenje, vedenje v prostoru, vedenje v času in zunanji kontekst. Te so za gledalca precej bolj pomembne kot govor, saj sproščen, samozavesten govorec pred kamero v gledalcu vzbudi neko simpatijo in povzroči, da si bo naslednji dan ob isti uri zopet ogledal oddajo. Pri informativnih oddajah pa je pomemben tudi izbor tem, ki jih obravnavajo, saj ljudje v televiziji iščejo obliko sprostitve, zato pretirana obravnava t. i. težkih tem (vojna, nasilje) ni primerna. Tega se zavedajo tudi v oddaji Odmevi, saj na koncu gledalcem predstavijo lahkotnejšo temo, voditelj pa jim ob tem nameni kakšen dobronameren nasvet. Voditelj je torej pika na i v informativnih oddajah, še bolj pomembne pa so nebesedne prvine, ki jih uporablja, saj je gledalcem bolj pomembna vidna podoba voditelja. V diplomski nalogi sem se osredotočila na vse vidike nebesedne komunikacije, ki sem jih naštela zgoraj.

Skozi analizo sem ugotovila, da je glas pomemben element nebesednih prvin, saj ima velik vpliv na to, ali bodo gledalci še spremljali informativno oddajo ali ne. Šumeči, hreščeči in cvileči glasovi gledalce odbijajo, globoki, šarmantni glasovi pa jih privabijo k ogledu oddaje. Tako se je oblikoval pojem idealnega glasu. Le-ta govorcu omogoča, da svoj osebni ideal z govorom kar najpopolneje izpove. Lep glas ima torej v sebi majhno količino šuma in je zmehčan s komaj opaznim vibratom.

Pomemben element nebesednih prvin je tudi telesna drža, ki je zrcalo človekove osebnosti in razpoloženja. Naravna in pokončna drža pri voditeljih informativnih oddaj odraža močno voditeljevo osebnost, samozavestnost in sproščenost pred kamero. Z držo je povezan tudi

zunANJI videz voditelja informativnih oddaj, saj z obleko pokaže svojo resnost. Moški so ponavadi v moških oblekah nevpadljivih barv, ženske pa v elegantnih kostimih.

Roke jasno in zgovorno izražajo različna človekova čustva od naklonjenosti, ravnodušnosti, zavračanja, razburjenja ipd. Pomembne so tako v vsakdanjem življenju kakor tudi v medijih in pri javnem govornem nastopanju, saj s kretnjami zelo izrazito podkrepimo govorjenje. Najpogostejše kretnje, ki jih uporabljata analizirana voditelja, so: *urejanje manšetnih gumbov, kretnja sklenjenih rok, dodatnega pojasnila, navzgor obrnjene dlani, skrčenje kazalca proti konicam drugih prstov, prekrižane roke na prsih, uperjen prst, spuščen zvonik in krogec s palcem in kazalcem.*

Med voditeljem in gostom v studiu je vedno vzpostavljen očesni stik, ki je glavni element uspešnega komuniciranja. Cilj vsakega voditelja je, da gledalcem posreduje jasno in zaključeno zgodbo, za kar si prizadevata tudi S. B. in R. P. Med intervjujem voditelja pozorno posluša sogovorce in s kretnjami rok ali z mimiko obraza jasno nakažeta, kdaj sta z odgovorom zadovoljna in kdaj ne.

Analizirana voditelja sta torej visoko izobražena govorca, ki želita novicam priti do dna in gledalcem ponuditi jasne odgovore. Tako si je oddaja Odmevi skozi leta pridobila naziv resne informativne oddaje, saj voditelji ustrezajo vsem kriterijem javnega govornega nastopanja.

12 VIRI

Arhiv RTV Slovenija: *Oddaja Odmevi*, 28. januar 2015. <http://4d.rtv slo.si/arhiv/odmevi/174316847> (dostop: 3. avgust 2015).

-- *Oddaja Odmevi*, 18. marec 2015. <http://4d.rtv slo.si/arhiv/odmevi/174325825> (dostop: 4. avgust 2015).

-- *Oddaja Odmevi*, 20. marec 2015. <http://4d.rtv slo.si/arhiv/odmevi/174326222> (dostop: 5. avgust 2015).

-- *Oddaja Odmevi*, 7. april 2015. <http://4d.rtv slo.si/arhiv/odmevi/174329296> (dostop: 6. avgust 2015).

-- *Oddaja Odmevi*, 5. junij 2015. <http://4d.rtv slo.si/arhiv/odmevi/174340139> (dostop: 7. avgust 2015).

-- *Oddaja Odmevi*, 16. julij 2015. <http://4d.rtv slo.si/arhiv/odmevi/174346828> (dostop: 8. avgust 2015).

Barbara Brnot: *Med bontonom in pravorečjem – seminarska naloga pri predmetu Javno govorno nastopanje*. Osebni arhiv, 2014.

13 LITERATURA

Mojca Bajec: Pomen nekaterih nebesednih znakov pri komunikaciji s strankami: diplomsko delo višješolskega strokovnega študija. Kranj: B&B Višja strokovna šola, 2009.

Ida Baš: Šola za govor (spletna stran). Dostopno na: <http://www.bas-mb.si/> (dostop: 10. avgust 2015.)

Nikolaus B. Enkelmann: *Moč retorike: Prepričati z govorom, glasom in osebnostjo*. Kranj: Vernar Consulting, 1997.

Glotta Nova: *Center za novo znanje (spletna stran)*. Dostopno na: <http://www.glottanova.si/> (dostop: 10. avgust 2015.)

Tadej Golob: *Slavko Bobovnik: Upam, da bodo odšli nesposobni*. Playboy.si, 4. 2. 2013. Dostopno na: <http://www.playboy.si/branje/intervju/slavko-bobovnik-upam-da-bodo-odslinesposobni/> (dostop: 5. avgust 2015.)

Danila Hradil Kuplen: "Nisem znal napisati pisma, daljšega od 13 vrstic": *Voditelj Odmevov o svojem delu in življenju*. Val 202, 4. 5. 2015. Dostopno na: <http://val202.rtv slo.si/2015/04/sopotnik-v-postdelovno-popoldne-slavko-bobovnik-novinar-voditelj-informativnih-oddaj/> (dostop: 5. avgust 2015.)

Kaja Jakopič: *Rosvita Pesek: Pri vodenju Odmevov in tudi vseh drugih oddaj je prisotna samocenzura (Intervju z voditeljico Odmevov)*. Times.si, 9. 7. 2014. Dostopno na: <http://www.times.si/zanimivosti/rosvita-pesek-pri-vodenju-odmevov-in-tudi-vseh-drugih-oddaj-je-prisotna-samocenzura--NONE-48684b62b5.html> (citirano: 5. avgust 2015.)

Ana Nuša Kneževič: *Sodobno vedenje od A do Ž*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.

Simona Kranjc: Menjava vlog v govornih medijih. *Współczesna polska i słoweńska sytuacja językowa (Sodobni jezikovni položaj na Poljskem in v Sloveniji)*. Opole : Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej; Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2003. 301–308.

Petra Mauer: *Neverbalna komunikacija kot (ne)kakovostna prvina v pedagoškem procesu: diplomsko delo*. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede, 2007. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/mauer-petra.pdf> (citirano: 3. avgust 2015.)

Ana Medved: *RTV Slovenija v besedi in sliki*. Ur. Sabrina Povšič Štimec. Ljubljana: RTV Slovenija, 2011. Dostopno na: https://www.rtv slo.si/files/pr/rtv_slovenija_v_besedi_in_sliki.pdf (dostop: 10. avgust 2015.)

Zoran Medved: Televizija Slovenija. V: *Enciklopedija Slovenije 13*, ur. Martin Ivanič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999. 221–224.

Samy Molcho: *Govorica telesa*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996.

Eduard Osredečki: *Novi sodobni bonton*. Ljubljana: Slovenska založba, 1995.

Allan in Barbara Pease: *Velika šola govornice telesa*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008.

Rosvita Pesek: *Wikipedija: Prosta enciklopedija*. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Rosvita_Pesek (dostop: 5. avgust 2015.)

Lado Pohar, Boris Bergant, Janja Božič-Marolt: *Televizija*. V: *Enciklopedija Slovenije* 13, ur. Martin Ivanič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999. 218–220.

Popova akademija: *Šola novinarstva in produkcije v elektronskih medijih (spletna stran)*. Dostopno na: <http://akademija.24ur.com/> (dostop: 10. avgust 2015.)

Cvetka Šeruga Prek in Emica Antončič: *Slovenska zborna izreka: priročnik z vajami za javne govorce: knjiga z zvočno zgoščenko*. Maribor: Aristej, 2004. 7–16.

Simona Rutar: *Pregled izobraževanja govorcev v medijih (RTV Slovenija vs. retorične šole) – diplomsko delo*. Ljubljana: Oddelek za slovenistiko, 2012.

Marjana Samide: *Priročnik lepega vedenja*. Ljubljana: Slovenska knjiga, 2004.

Ivo Škarič: *V iskanju izgubljenega govora*. Ljubljana: Šola retorike, 1999.

Hotimir Tivadar: *Govorjena podoba slovenskega knjižnega jezika – pravorečni vidik: magistrsko delo*. Ljubljana, Praga: Oddelek za slovenistiko, 2003.

-- Kaj je prav in kaj resnično (prav) v slovenskem govoru? *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 2004. 172–178.

-- Pravorečje, knjižni jezik in mediji. *Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji*. Ljubljana: oddelek za slovenistiko, 2008. 24–35.

-- *Kakovost in trajanje samoglasnikov v govorjenem knjižnem jeziku: doktorska disertacija*. Ljubljana; Praga, 2008. 95.

-- Vzpostavitev razmerij med govorom in branjem, recitacijo in igranjem. *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011 (Obdobja 30). 489–495.

Eva Trček: *Tableoidizacija informativnih oddaj na javni in komercialni televiziji: diplomsko delo*. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede, 2009. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/trcek-eva.pdf> (citirano: 3. avgust 2015.)

Lea Vornšek: *Razvoj televizijske osebnosti: Slavko Bobovnik: magistrsko delo*. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede, 2013. Dostopno na: dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_vornsek-lea.pdf (dostop: 3. avgust 2015.)

Ana Aleksandra Zupančič, Zdravko Zupančič: *Šola retorike (spletna stran)*. Dostopno na: <http://www.sola-retorike.si/> (dostop: 10. avgust 2015.)

Miljutin Željeznov: Osana, Marij. V: *Enciklopedija Slovenije 8*, ur. Dušan Voglar. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994. 184.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 4. september 2015

Barbara Brnot
(lastnoročni podpis)

Izjava kandidata / kandidatke

Spodaj podpisana _____ izjavljam, da je besedilo
diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem / ne dovoljujem

(ustrezno obkrožiti)

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis kandidata /kandidatke: